# Νέοι και νέες, θυσία στην πρόοδο (;) της Ιστορίας

Σε έρευνες και μετρήσεις γνώμης που δημοσιεύονται από ερευνητικούς οργανισμούς στην χώρα μας ακόμα και αν βρίσκονται σε μια κατεύθυνση προβολής μιας αυτοπεποίθησης και σχετικής αισιοδοξίας για τη «σταθεροποίηση» της οικονομίας και την υλοποίηση «στρατηγικών ανάπτυξης», η ανασφάλεια και η απογοήτευση εξακολουθούν να αποτελούν τα συναισθήματα που κυριαρχούν ιδιαίτερα ανάμεσα στους νέους και δεν μπορούν εύκολα να παρακαμφτούν.  Συναισθήματα που ως «υλικά κατάλοιπα» ή «σημάδια» αποτυπώνουν τις συνέπειες διαχείρισης της οικονομικής κρίσης του 2008 και διακλαδώνονται σε ένα σπιράλ κρίσεων, καταστροφών και πολέμων. Παρότι σε άλλες προσεγγίσεις το υπόβαθρο των παραπάνω συναισθημάτων συσχετίζεται με τη κυριαρχία της επισφάλειας στις εργασιακές συνθήκες των νέων και στο τεράστιο κόστος διαβίωσης, που επηρεάζει τις απόψεις και τις προσδοκίες τους, το στοίχημα της κατανόησης της εποχής μας υπερβαίνει τις κατά τ’ άλλα πολύτιμες κοινωνιολογικές μετρήσεις και στατιστικές. Αν οι τελευταίες μπορούν να φωτίζουν τα γενικά διαγράμματα μιας κοινωνίας σε μια ορισμένη περίοδο, κάπου χρειάζεται και η τέχνη για να αποκαλυφτούν οι σκέψεις και τα συναισθήματα που δεν μπορούν να ταξινομηθούν μέσα σε κλίμακες.

Στην παραπάνω σκέψη επέστρεφα ολοκληρώνοντας το διάβασμα του βιβλίου του Στέλιου Ραπτάκη, *Αυτός ο περίπατος*, μαζί με μια αίσθηση πως το συγκεκριμένο μυθιστόρημα υπερέβαινε την όποια ατομική ματαιοδοξία μπορεί να περιλαμβάνει η διαδικασία της συγγραφής. Ένας ελάσσονας ήρωας του βιβλίου μεταξύ ενός διαλόγου σε ένα μπαρ, ίσως να προδίδει το κίνητρο του συγγραφέα ως *μια καμουφλαρισμένη προσπάθεια να επιστρέψει στον κόσμο τη βία που μου έχει προσφέρει*. Ο Στέλιος Ραπτάκης αποφάσισε να συστηθεί με ένα πολυσέλιδο μυθιστόρημα (549 σελίδων), ασυνήθιστα μεγάλο για κάποιον πρωτοεμφανιζόμενο συγγραφέα, προκειμένου να μιλήσει για εμάς, όσες και όσους μεγαλώσαμε σε αυτό το περιβάλλον της κρίσης που αποτυπώνεται σε κάθε πτυχή.

Τόπος που εκτυλίσσεται το έργο είναι κάποιο ελληνικό νησί (δεν ονομάζεται ποιο αλλά εύκολα μπορεί να φανταστεί κανείς) που διαθέτει αρκετές ταβέρνες, πολλούς τουρίστες, παλιά πόλη με πετρόκτιστα κτίρια και στενά σοκάκια, παραλιακά ξενοδοχεία φαντάσματα, λίγα μπαρ, ένα πανεπιστήμιο έξω από την πόλη και μια ενδοχώρα αρκετά μεγάλη για να χωρέσει την αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή, εκδρομές σε βουνά και φαράγγια καθώς και μπόλικο ρατσισμό σε μετανάστες εργάτες γης. Οι κεντρικοί ήρωες, παρ’ όλη την ετερογένεια των χαρακτήρων τους, είναι νέοι και ευάλωτοι που διεκδικούν να ισορροπήσουν μεταξύ σπουδών, επισφαλών και εποχιακών εργασιών (σε ξενοδοχεία, ταχυδρομεία, χωράφια, με συμβάσεις σε ερευνητικά κέντρα κ.α.) και της

μοναξιάς. Ο ανώνυμος αφηγητής και οι διάλογοι μεταξύ των ηρώων ξεδιπλώνουν τα αδιέξοδα και τις ευαισθησίες που εκτείνονται σε διαφορετικά ζητήματα, (την καταστροφή της φύσης από τις πολυεθνικές εταιρείες, τις έμφυλες διακρίσεις και βία, την ηθική κριτική στις βιομηχανίες κρέατος, την αναζήτηση της λίμπιντο και της συντροφικότητας, τη βυζαντινή φιλολογία και την ιστορία της τέχνης).

Σε αντίθεση με τις συχνές κατηγορίες «περί αδιάφορων» νέων, οι ήρωες του Στέλιου Ραπτάκη είναι ανοιχτοί σε νέα ερεθίσματα και δίνουν προσοχή σε όσα τους αφορούν εξακολουθώντας να ενδιαφέρονται να «ανακαλύψουν» τον κόσμο. Συχνά, μπορεί να σκέφτονται πως θα ήθελαν να ταξιδεύουν πολύ περισσότερο απ' όσο κάνουν, φαντάζονται ότι έχουν πιο πολλές ευκαιρίες ή δυνατότητες απ' όσες η κοινωνική πραγματικότητα τους στερεί. Η αίσθηση της απώλειας της νεότητάς τους και της διαρκούς ματαίωσης της καπιταλιστικής και νεοφιλελεύθερης υπόσχεσης για την ατομική ανοδική κοινωνική κινητικότητα μέσω της εκπαίδευσης, διατρέχει τους μορφωμένους αλλά άφραγκους ήρωες καθώς γίνεται σκληρή συνειδητοποίηση που εντείνει τη συνθήκη εγκλωβισμού, ο οποίος παραμένει αδύνατος.

Σε ένα σημείο μεγάλης έντασης του υπαρξιακού αδιεξόδου γράφεται:

«*Δεν έχω θέση εδώ, πρέπει να φύγω μακριά.* ***Πουθενά δεν πρόκειται να ισχύει διαφορετική πραγματικότητα, αλλά τουλάχιστον ας φύγω από ' δω. Πρέπει να βγώ απ' αυτήν την αδράνεια, πρέπει να κινητοποιηθώ, να μαζέψω όσες δυνάμεις που μένουν και να φύγω.*** *Ορίστε, αυτή εδώ η αγγελία για το γραφείο της ταχυδρομικής. Δεν είναι τίποτα δύσκολο. Απλά θ' απαντώ στα τηλέφωνα και θα παραδίδω δέματα. Μπορώ να το κάνω. Θα μαζέψω λίγα λεφτά, θα έχω κάτι στα χέρια μου*».

Οι ήρωες του βιβλίου παρότι πρόκειται για αυτόνομους χαρακτήρες, εμπεριέχουν το βλέμμα του συγγραφέα που ακολούθησε σπουδές στην Ιστορία της τέχνης και συνεχίζει ζει στο Ρέθυμνο όπου και μεγάλωσε. Η συγκεκριμένη πλευρά που ενισχύεται από τον εξομολογητικό τόνο της αφήγησης ή και της παρουσίας άλλων στοιχείων, όπως οι αναφορές σε ζωγράφους όπως στους Gaugin, Joseph Wright, Chagall, Chaim Soutine, Diego Riviera, Paul Delvaux κ.α. όπου οι παραπομπές στα έργα τους έχουν λειτουργικό ρόλο στην εξέλιξη της πλοκής, ενισχύουν τον αυτοβιογραφικό χαρακτήρα του βιβλίου ως μαρτυρία για το αδιέξοδο εκείνων των «παιδιών» που σπουδάζουν ή αποφοίτησαν από σχολές κοινωνικών επιστημών.

Πέρα όμως από τη πιθανή προσφορά του βιβλίου σε μελλοντικές ιστορικές έρευνες, ο συγγραφέας μέσα από τις εικόνες μαγικού ρεαλισμού που δοκιμάζει να αποδώσει την «ένοχη αδράνεια» των ηρώων του μπροστά στην αντιμετώπιση προβλημάτων, γίνεται προσπάθεια κατανόησης της ήττας μιας κοινωνίας να αντιτείνει τις άμυνές της.

Σε ένα απόσπασμα από τον διάλογο δύο ηρώων, διαβάζουμε:

«Ξέρεις, Λουΐζα, τα δυσάρεστα γεγονότα σμιλεύουν το μάρμαρο στην ψυχή των περισσοτέρων ανθρώπων, με τον ίδιο τρόπο που τα κύματα γλείφουν τα βράχια στην ακτή. Με τον ίδιο καιρό, η

επιφάνεια τους λειαίνεται, αποκτούν μια στιλπνή λάμψη κι είναι ευχάριστα στην αφή. Οι άνθρωποι αυτοί γνωρίζουν πώς ν' αποστασιοποιούνται, πώς να κρατούν σε ασφαλή απόσταση τον αλλότριο πόνο για να μην τους δαγκώνει το χέρι. Οι γηραιότεροι μάλιστα απ' αυτούς, έχοντας δοκιμάσει το αλάτι πολλών κυμάτων, παίρνουν την όψη καλοκάγαθων προσώπων, συμπονετικών και συγκαταβατικών προς κάθε τραγωδία. Στην ψυχή των υπόλοιπων όμως, σ' αυτούς ανήκουμε εγώ και εσύ Λουΐζα, οι μοχθηρές εκπλήξεις της πραγματικότητας πέφτουν σαν σουβλερές αξίνες.

(… )

Δεν θυμάμαι ποιος το 'πε, κάποιος πολύ γνωστός σίγουρα, πάντως είχε δίκιο. «Ο κόσμος δεν θα καταστραφεί απ' αυτούς που κάνουν το κακό, αλλά απ' αυτούς που παρακολουθούν αμέτοχοι». Ναι, είχε απόλυτο δίκιο. Οι καλοί είναι πολύ περισσότεροι απ' τους κακούς. Αλλά είναι φοβισμένοι, τρομαγμένοι μέχρι το κόκαλο, άοπλοι μπροστά πολυβόλα των αδίστακτων μαφιόζων. Ξέρουν πως δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα κι έτσι αποσύρονται μπροστά στο μόνιμο σκοτάδι, προτιμώντας να κρύβονται στο απαλό χνούδι της φωλιάς τους. Εκεί νιώθουν ασφάλεια και ηρεμία· τουλάχιστον όσο η νύχτα δεν μπήγει τα νύχια της στο δέρμα τους. Ο κόσμος είναι ένα τρομακτικό μέρος».

Η «ευαισθησία» των νεότερων σε σχέση με τη «συγκαταβατικότητα» των γηραιότερων μπορεί να είναι ένα σημαντικό πλεονέκτημα, αλλά όχι επαρκές στο βαθμό που κρύβονται μόνοι και με την ψευδαίσθηση ότι δεν έχουν έρθει τα χειρότερα. Ωστόσο, οι άγνωστοι μεταξύ τους ήρωες του Στέλιου Ραπτάκη που παραμένουν πληγωμένοι και απογοητευμένοι ήρωες πρόκειται να ακολουθήσουν ένα διαφορετικό δρόμο από την απόσυρση και το περαιτέρω κλείσιμο στον εαυτό τους. Μια συνάντηση γύρω από ένα γιορτινό τραπέζι ίσως είναι ο τρόπος για να κρατηθούν, ένα πρώτο βήμα για να αρνηθούν την παραίτηση, να τα βάλουν με την εξατομίκευση και να σταματήσουν να βλέπουν παθητικά τις ανισότητες και τη βία στις ζωές τους και το κόσμο. Σε αυτή την προοπτική, η «ένοχη αδράνεια» μπορεί να διαβαστεί ως μια διπλή αποστασιοποίηση, από τους μύθους της ατομικής ευθύνης της αποδοτικότητας και της ιδέας πως «ο κόσμος μας είναι ο δυνατότερος εφικτός» και ως ταυτόχρονη αυτοκριτική για την πράξη που δεν έχει συμβεί ακόμη.

Έτσι, ακόμα και αν, *βρισκόμαστε ήδη καταμεσής στους άθλιους τόπους της νύχτας*, ίσως να αρκεί αυτό που έγραφε ο Mark Fisher, *το μικρότερο γεγονός που μπορεί να ανοίξει μια τρύπα στην γκρίζα κουρτίνα της αντίδρασης που έχει σημαδέψει τους ορίζοντες των δυνατοτήτων υπό τον καπιταλιστικό ρεαλισμό. Από μια κατάσταση στην οποία τίποτα δεν μπορεί να συμβεί, ξαφνικά τα πάντα θα είναι και πάλι πιθανά*

https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2024/04/TPE2024_Part_B.pdf . Απρίλιος 2024, σ.6-13.

https://eteron.org/report-youth-precarity-2024/

Στέλιος Ραπτάκης, *Αυτός ο περίπατος*, εκδ. 24 Γράμματα, Αθήνα, Φεβρουάριος 2024.

Στέλιος Ραπτάκης, *Αυτός ο περίπατος,* ό.π.,σ.254

Στέλιος Ραπτάκης, ό.π., σ. 221.